

تأثیر هوش هیجانی بر سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان

غلامحسین، حیدری تفرشی^۱؛ محبوبه، عبداللهی^۲؛ فریده، دوکانه ای^۳

چکیده:

به راستی چه کسانی در امر تحصیل موفق خواهند بود؟ چرا برخی از افراد علی رغم برخورداری از ضریب هوشی بالا در امر تحصیل و مراحل بعد از تحصیل شکست‌های فاحشی را تجربه می‌کنند؟ آیا به جز ضریب هوشی، عوامل دیگری در موفقیت تحصیلی تأثیر دارند؟

هدف پژوهش که از نظر روش از انواع توصیفی همبستگی است، بررسی تأثیر هوش هیجانی بر سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان می‌باشد. جامعه آماری شامل کلیه دانش آموزان پسر و دختر پایه سوم راهنمایی مدارس دولتی شهر تهران است، که از بین ۱۵۰۹۰ نفر پسر و ۱۳۴۲۳ نفر دختر، تعداد ۲۰۰ نفر پسر و ۱۸۰ نفر دختر از طریق نمونه گیری طبقه‌ای چند مرحله‌ای و برآورد حجم نمونه از فرمول کوکران به عنوان نمونه انتخاب شدند. برای گردآوری اطلاعات نیز از پرسشنامه هوش هیجانی سیبریاشرینگ، سازگاری اجتماعی راتر و میانگین نمرات ۲ نیمسال تحصیلی دانش آموزان استفاده شد. میزان آلفای کرونباخ در بررسی پایایی پرسشنامه هوش هیجانی در کل آزمون ۰/۸۴ محاسبه شده، ضریب پایایی پرسشنامه سازگاری اجتماعی به روش بازآزمایی ۰/۸۹ و به روش دو نیمه کردن ۰/۸۵ گزارش شده است. تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS و از طریق آزمون t مستقل و محاسبه ضرایب همبستگی پیرسون صورت گرفت و یافته‌های زیر حاصل گردید.

- بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی، میان هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی، بین سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد.

- پیشرفت تحصیلی و سازگاری اجتماعی دختران بیشتر از پسران است.

- هوش هیجانی پسران بهتر از دختران است.

واژه‌های کلیدی: هوش هیجانی، سازگاری اجتماعی، پیشرفت تحصیلی.

۱. دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران مرکز، گروه مدیریت دولتی، تهران، ایران

۲. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، گروه علوم تربیتی، رودهن، ایران

۳. دانشگاه آزاد اسلامی واحد رودهن، گروه مشاوره، رودهن، ایران

مقدمه :

سال هاست روان شناسان درصدد هستند به این سؤالات پاسخ دهند که چرا برخی از مردم نسبت به بعضی دیگر از بهداشت روانی بهتری برخوردارند؟ این سؤال به سؤال دیگر می‌انجامد که چرا برخی نسبت به برخی دیگر در زندگی موفق ترند؟ چه عواملی این تفاوت‌ها را رقم می‌زند؟ پاسخ به این سؤالات به لزوم بررسی عواملی که تصور می‌شود موفقیت افراد را تبیین می‌کند، بستگی دارد و به سرعت روشن می‌شود که کلید تعیین و پیش بینی موفقیت و کامیابی تنها هوش شناختی نیست.

بسیاری از افراد با هوش شناختی بالا در زندگی حیرانند، حال آن که بسیاری با هوش شناختی پایین تر به موفقیت و کامیابی دست یافته اند. شاید افراد باهوشی را بشناسیم که به علت بی لیاقتی اجتماعی یا فقدان انگیزه در زندگی اجتماعی شان چندان موفق نبوده اند. به علاوه چه بسا دوستانی داشته باشیم که با هوش عمومی متوسط و با اتکاء و اعتماد به توانایی هایشان به موقعیت‌های اجتماعی و شغلی بالا و موفقیت‌های چشمگیری دست یافته باشند (بار- آن^۱ ۲۰۰۰). طی چند دهه اخیر تلاش‌های قابل ملاحظه‌ای جهت تبیین و کشف عوامل مؤثر بر موفقیت صورت گرفته است. محققان در تبیین عوامل شخصیتی مؤثر بر موفقیت به نتایج قابل ملاحظه‌ای دست یافته اند و نشان داده اند که چنانچه این اندازه‌های شخصیتی را برای پیش بینی موفقیت به اندازه‌های هوش شناختی اضافه کنیم، پیش بینی موفقیت به طور معناداری با احتمال بیشتر امکان پذیر می‌شود تا این که تنها از اندازه‌های هوش شناختی استفاده کنیم (کتل^۲، دیلمن^۳، بوچر^۴، به نقل از سالودی و مایر، ۱۹۹۷). هوش شناختی IQ به تنهایی در موفقیت انسان سهم نیست، بلکه فقط عامل ۲۰٪ موفقیت‌های زندگی است، ۸۰ درصد موفقیت‌ها وابسته به عوامل دیگر از جمله هوش هیجانی^۵ است (گلمن، ۱۹۹۵). هوش هیجانی که پیش بینی کننده مناسبی به لحاظ کارآمدی در حیطه‌های خاص نظیر عملکرد شغلی و تحصیلی است (سالودی و مایر، ۱۹۹۰) با پیشرفت تحصیلی رابطه دارد (زارع به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲؛ منصور، ۱۳۸۰)، می‌تواند موفقیت تحصیلی را پیش بینی کند (آماندا سوارت، به نقل از بار- آن، ۱۹۹۷) و به معنای قابلیت‌ها و توانایی‌های هیجانی و عاطفی خود از جمله خودآگاهی^۶، خودانگیزی^۷، خودکنترلی^۸، هشیاری اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی^۹ است (به نقل از اسدی، ۱۳۸۲).

1. Bar- on
2. Cattell
3. Deilman
4. Bocher
5. Emotional intelligence
6. Self- awareness
7. Self- simulation
8. Self control
9. Social skills

دانش آموزان دارای هوش هیجانی بالاتر، از دانش آموزان با هوش هیجانی پایین تر، نمرات بهتری می‌گیرند (پل به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲) و در مدرسه، خانه و رابطه با دوستان و محیط کار شکست کمتری را تجربه می‌کنند (کانگولسکی و پیترسن، ۱۹۹۸). بر خلاف محققان قبلی جیمز به این نتیجه رسیده است که همبستگی پایین بین هوش هیجانی و موفقیت تحصیلی وجود دارد، هوش هیجانی می‌تواند ۵٪ تا ۱۰٪ واریانس شاخص موفقیت تحصیلی باشد، اما هوش عمومی همبستگی بالایی با پیشرفت تحصیلی دارد (جیمز کریستید به نقل از منصور، ۱۳۸۰). پژوهش دیگری نشان داد: هوش هیجانی، خودپنداره و عزت نفس دانشجویان تأثیری در پیشرفت تحصیلی ایشان ندارد (تمنایی فر، صدیقی ارفعی، سلامی محمد ابادی، ۱۳۸۹). احتمالاً این اختلافها به دلیل تفاوت در نمونه‌های انتخابی است.

علاوه بر هوش شناختی و هوش هیجانی، سازگاری اجتماعی نیز در موفقیت‌های شغلی و پیشرفت تحصیلی دارای اهمیت است. سازگاری اجتماعی به وضعیتی گفته می‌شود که افراد یا گروه‌ها، رفتار خود را به تدریج و از روی عمد یا غیرعمد تعدیل می‌کنند تا با فرهنگ موجود سازگاری نمایند (آکسفورد، ۱۹۸۰).

بین سازگاری اجتماعی موفقیت آمیز و هوش هیجانی نیز رابطه وجود دارد (اینگلیبرگ، ۲۰۰۴؛ فرقدانی، ۱۳۸۳) همچنین افراد با EQ بالا در همدلی، خود بازمینی و خود کنترلی در موقعیت‌های اجتماعی، نمرات بیشتری کسب می‌کنند. این افراد یاری و مشارکت بیشتری در مورد همسران خود داشته‌اند و روابط نزدیک تر و محبت آمیزتری از خود نشان دادند (شات و همکاران، به نقل از خسرو جاوید، ۱۳۸۱).

افراد با هوش هیجانی بالا، سبک زندگی خود را به گونه‌ای ترتیب می‌دهند که پیامدهای منفی کمتری تجربه کنند (سیاروچی و همکاران به نقل از خسرو جاوید، ۱۳۸۱).

همچنین بین میزان سازگاری اجتماعی و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت وجود دارد (توکلی، ۱۳۷۶؛ خلعتبری به نقل از آخوندی، ۱۳۷۶). برخی از محققان نیز به این نتیجه رسیده‌اند که بین میزان پیشرفت تحصیلی دختران و پسران تفاوت وجود دارد. پسران معمولاً در دروس ریاضی برتری دارند، گرچه تفاوت زیاد نیست و دختران در دروس معارف و دروس اجتماعی برتری دارند (به نقل از غفوری، ۱۳۷۶).

تایلر، شواهدی مربوط به برتری دختران نسبت به پسران در پیشرفت تحصیلی را نشان می‌دهد. دختران از جهات عقلی و تحصیلی و بدنی سریع تر از پسران بالغ می‌شوند و به سبب پختگی و بلوغ بیشتر، به سبب تفاوت ذاتی خود در عقل و هوش بر پسران پیشی می‌گیرند (همان منبع).

برومند نسب (۱۳۷۲) و وجدان پرست (۱۳۷۸) نیز دریافتند که پیشرفت تحصیلی دختران از پسران بهتر است. نتایج تحقیقات در زمینه تفاوت دختران و پسران از نظر هوش هیجانی نیز بدین شرح گزارش شده است: بین دو جنس در بهره هیجانی، تفاوت معنا داری وجود دارد. دختران در خرده مقیاس هاس خود آگاهی هیجانی (سیمون به نقل از یانگ، ۲۰۰۳؛ زارع به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲)، همدلی، روابط و مهارت‌های بین فردی و روابط

درون فردی (سیمون به نقل از یانگ، ۲۰۰۳؛ بار، آن، ۲۰۰۰؛ زارع به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲) و مسئولیت پذیری (مسئولیت اجتماعی) بهتر هستند (باز آن، ۲۰۰۰؛ زارع به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲). پسران در خرده مقیاس‌های قاطعیت، حرمت ذات، استقلال، انعطاف پذیری، تحمل فشار و خوش بینی بهتر هستند. در خرده مقیاس‌های خودشکوفایی، واقعیت آزمایی و کنترل تکانه و شادکامی تفاوت وجود ندارد (زارع به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲).

بین هوش هیجانی دختران و پسران در نمره کل آزمون (منصوری، ۱۳۸۰؛ دهشیری، ۱۳۸۲) و مؤلفه خودآگاهی، خود کنترلی، هوشیاری اجتماعی از لحاظ آماری تفاوت معناداری وجود دارد. ولی بین مؤلفه‌های خودانگیزی و مهارت‌های اجتماعی بین نمرات دانشجویان دختر و پسر تفاوت معناداری مشاهده نشده است (منصوری، ۱۳۸۰). دختران در مقایسه با پسران از هوش هیجانی بالاتری در نمره کل (خسروجاوید، ۱۳۸۱؛ دهشیری، ۱۳۸۲) و در عامل دوم (ارزیابی و ابراز هیجان) برخوردارند. ولی در دو عامل دیگر: عامل اول: تنظیم هیجان و عامل سوم: بهره برداری از هیجان تفاوت معناداری بین پسران و دختران وجود ندارد (خسروجاوید، ۱۳۸۱).

دختران در مؤلفه‌های: مقیاس‌های ترکیبی هوش هیجانی درون فردی، هوش هیجانی بین فردی و هوش هیجانی خلق عمومی نمرات بیشتری دارند، ولی پسرها در هیچ مؤلفه‌ای میانگین بیشتری از دختران نداشتند (دهشیری، ۱۳۸۲).

در پژوهش دیگر در نمره کل هوش هیجانی بین زن و مرد تفاوتی مشاهده نشده است (یانگ، ۲۰۰۳؛ بار، آن، ۲۰۰۰). اما در مؤلفه‌ها: مردان در مقیاس‌های خودشکوفایی، جرأت، کنترل استرس، کنترل تکانه و سازگاری، نمرات بالاتری کسب می‌کنند (یانگ، ۲۰۰۳) و در خوش بینی و اعتماد به خود بهتر عمل می‌کنند (سیمون به نقل از یانگ، ۲۰۰۳).

در زمینه سازگاری اجتماعی در دختران و پسران گزارش‌های متفاوتی ارائه شده است. از جمله: ارتباط بین حمایت اجتماعی ادراک شده و سازگاری دانش آموزان به جنسیت بستگی ندارند. دانش آموزان دختر در مقایسه با پسران، روابط مدرسه‌ای بیشتری دارند و دانش آموزان پسر روابط اجتماعی بیشتری دارند (آخوندی، ۱۳۷۶). تفاوت معنی داری بین سازگاری اجتماعی پسران و دختران وجود ندارد (قدیری، ۱۳۷۸).

بین نمره‌های سازگاری کلی دانشجویان دختر و پسر تفاوت معنی داری وجود دارد. سازگاری اجتماعی دانشجویان پسر بیشتر از دانشجویان دختر است (سپهر، ۱۳۸۰). تفاوت بین میانگین‌های دانشجویان دختر و پسر در سازگاری هیجانی و تحصیلی معنادار است، پسرها از لحاظ ثبات هیجانی بهتر از دخترها هستند، ولی سازگاری تحصیلی دخترها بهتر از پسرها است (نقشبندی، ۱۳۷۸).

هوش هیجانی، سازگاری اجتماعی و تحصیلات در زندگی افراد نقش مهمی ایفا می‌کنند و با توجه به آنچه شرح داده شد، مشخص گردید که برخی از نتایج به دست آمده در تحقیقات متفاوتند، در این پژوهش که هدف آن بررسی تأثیر هوش هیجانی بر سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی است، مطالعاتی بر روی نمونه‌های

جدید صورت گرفته و برای بررسی فرضیه‌هایی به شرح زیر مطرح شده است.

فرضیه‌های تحقیق :

- فرضیه ۱: بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد.
- فرضیه ۲: بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد.
- فرضیه ۳: بین سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد.
- فرضیه ۴: پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر بیشتر از دانش آموزان پسر است.
- فرضیه ۵: بین هوش هیجانی دانش آموزان پسر و دختر تفاوت معنادار وجود دارد.
- فرضیه ۶: بین سازگاری اجتماعی دانش آموزان پسر و دختر تفاوت معنادار وجود دارد.

روش :

روش پژوهش حاضر توصیفی و از نوع همبستگی (پیش بینی) است. زیرا رابطه بین متغیرها مورد بررسی قرار می‌گیرد.

جامعه آماری، نمونه و روش نمونه گیری :

کلیه دانش آموزان پسر و دختر پایه سوم راهنمایی مدارس دولتی شهر تهران جامعه آماری پژوهش را تشکیل می‌دهند. تعداد کل آن‌ها ۲۸۵۱۳ نفر بود که از بین آن‌ها ۱۵۰۹۰ نفر پسر و ۱۳۴۲۳ نفر دختر بودند. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد (استال^۱، هوتوری^۲، ۱۹۸۱) و حجم نمونه ۳۸۰ نفر محاسبه گردید. از طریق نمونه گیری طبقه‌ای چند مرحله‌ای تعداد ۲۰۰ نفر پسر و ۱۸۰ نفر دختر به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند.

ابزار پژوهش :

برای گردآوری اطلاعات از پرسش نامه‌های هوش هیجانی سیبریاشرینگ، سازگاری اجتماعی راتر، میانگین نمرات ۲ نیمسال دانش آموزان استفاده شد. پرسشنامه هوش هیجانی دارای ۳۳ ماده و شامل مؤلفه‌های خود انگیزی، خودآگاهی، خود کنترلی، هوشیاری اجتماعی و مهارت‌های اجتماعی است و در مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت طراحی شده است. پرسشنامه مذکور توسط بهزاد منصوری در سال ۱۳۸۰ در دانشگاه‌های تهران هنجاریابی شده است. میزان آلفای کرونباخ که به منظور بررسی پایایی و میزان همسانی درونی محاسبه شده است، عبارت است از: کل آزمون = ۰/۸۴، خودانگیزی = ۰/۵۴، خودآگاهی = ۰/۵۹، خود کنترلی = ۰/۶۴، هوشیاری اجتماعی =

1. - Stal

2. - Hotorrie

۰/۵۱، مهارت‌های اجتماعی = ۰/۵۱.

در بررسی روایی سازه این آزمون، همبستگی نمرات افراد در این آزمون و آزمون عزت نفس^۱، کوپراسمیت^۲ بر روی نمونه ۳۰ نفری مورد بررسی قرار گرفت و براساس اطلاعات به دست آمده ($r=0/63$) میزان همبستگی بین نمرات آزمودنی‌ها در دو آزمون از لحاظ آماری معنادار است و می‌توانیم بگوییم آزمون هوش هیجانی شرینگ از روایی سازه کافی برخوردار است (منصوری، ۱۳۸۰).

پرسشنامه سازگاری اجتماعی به منظور ارزیابی رفتار دانش آموزان در مدارس توسط راتر در سال ۱۹۷۶ طراحی شده است که توسط معلمان تکمیل می‌شود. از این ابزار پژوهشی در فرهنگ‌های مختلفی مانند: جامائیکا، کانادا، ایتالیا، سودان، ژاپن، چین و ایران استفاده شده است (راتر به نقل از نقدی دورباطی، ۱۳۸۰) راتر پایایی پرسشنامه را از طریق بازآزمایی اندازه‌گیری کرد و ضریب پایایی ۰/۸۹ برآورد شد. همچنین عدل (به نقل از نقدی دورباطی، ۱۳۸۰) با روش دونیمه کردن^۳ پایایی این پرسشنامه را ۰/۸۵ گزارش کرده است. روایی آزمون توسط راتر، با استفاده از نقطه برش در آزمون B صورت گرفت که نمره ۹ را به دست آورد و فرم تجدید نظر شده آن را نیز B۲ نامید. راتر به وسیله آزمونی که ترتیب داد این پرسشنامه را متمایز کننده و وسیله تشخیص معتبری برای وضعیت‌های بیماری‌های عصبی یا ضد اجتماعی معرفی نموده و به طور کلی کودکان بهنجار را از نابهنجار جدا نموده است. پرسشنامه توسط یوسفی (۱۳۷۷)، برای دانش آموزان ۷ تا ۱۳ ساله هنجاریابی شده است و برای تعیین عوامل اصلی پرسشنامه از روش تحلیل عوامل استفاده کرده است. برای آگاهی از پیشرفت تحصیلی دانش آموزان از میانگین نمرات دو نیمسال دانش آموزان که در دفتر ثبت نمرات بود استفاده شد. یافته‌ها:

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم افزار SPSS در بخش آمار توصیفی، شاخص‌های مرکزی و پراکندگی برای هر دو جنس محاسبه شد و در قسمت آمار استنباطی از آزمون‌های پارامتریک همانند t مستقل و روش آماری همبستگی پیرسون استفاده شد و نتایج و یافته‌های حاصل بدین شرح می‌باشد:

1. Self steem
2. Cooper smith
3. Splite- halves

جدول ۱: شاخص‌های مرکزی و پراکندگی پیشرفت تحصیلی، هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی دانش آموزان

متغیر	جنسیت	تعداد	حداقل	حداکثر	دامنه	نما	میانه	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	واریانس
تحصیلی	دختر	۱۸۰	۱۰/۶۶	۲۰	۹/۴۳	۱۹/۷	۱۷/۳۸	۱۶/۸۷۳۵	۲/۲۵۷۲۲	۰/۱۶۸۲۴	۵/۰۹۵۰۴
	پسر	۲۰۰	۱۰	۲۰	۱۰	۱۵/۵	۱۶/۳۱۷۷	۱۶/۶۲۵	۲/۲۴۰۵۶	۰/۱۵۸۴۳	۵/۰۲۰۱۰
	کل	۳۸۰	۱۰	۲۰	۱۰	-	۱۶/۹۶	۱۶/۵۸۱	۲/۲۶۲۶۲	-	۵/۱۱۹۴۷
هوش هیجانی	دختر	۱۸۰	۷۵	۱۲۴	۴۹	۱۰۱	۱۰۲	۱۰۱/۴۲	۱۰/۶۶۹	۰/۷۹۶	۱۱۳/۸۲۱
	پسر	۲۰۰	۷۲	۱۴۳	۷۱	۱۰۸	۱۰۵	۱۰۴/۱۸	۱۱/۴۷۶	۰/۸۱۱	۱۳۱/۷۰۳
	کل	۳۸۰	۷۲	۱۴۳	۷۱	-	۱۰۳	۱۰۲/۸۷	۱۱/۱۷۲	-	۱۲۴/۸۰۴
سازگاری اجتماعی	دختر	۱۸۰	۰	۳۰	۳۰	۲	۵	۶	۴/۹۶۶	۰/۳۷۰	۲۴/۶۵۹
	پسر	۲۰۰	۱	۴۱	۴۰	۲	۸	۱۰/۱۱	۸/۱۷۹	۰/۵۷۸	۶۶/۸۹۸
	کل	۳۸۰	۰	۴۱	۴۱	۲	۶	۸/۱۶	۷/۱۴	-	۵۰/۹۸۵

همان طور که در جدول شماره (۱) نشان داده شده است، میانگین نمرات پیشرفت تحصیلی در دختران و پسران به ترتیب ۱۶/۸۷۳۵، ۱۶/۳۱۷۷ و میانگین هوش هیجانی ۱۰۱/۴۲، ۱۰۴/۱۸ و میانگین سازگاری اجتماعی ۱۰/۱۱ می‌باشد.

میانگین پیشرفت تحصیلی، هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی در دختران و پسران متفاوت است و برای بررسی این که اختلاف‌های مشاهده شده معنادار می‌باشد، یا خیر از آزمون t مستقل استفاده شد. جدول شماره ۲: نتایج آزمون t برای بررسی معنادار بودن رابطه بین متغیرها

متغیر	T جدول	درجه آزادی	P	T ضریب همبستگی پیرسون	T محاسبه شده
هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی	۲/۳۳	۳۷۸	۰/۰۱	۰/۱۴۵	-۲/۸۵
هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی	۲/۳۳	۳۷۸	۰/۰۱	۰/۱۸۱	۳/۸۹
سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی	۲/۳۳	۳۷۸	۰/۰۱	-۰/۵۵۹	-۱۳/۱۰

با مشاهده جدول شماره (۲) مشخص می‌شود که میزان T محاسبه شده در هر سه قسمت بیشتر از T جدول می‌باشد.

بنابراین فرضیه‌های ۱، ۲، ۳ تأیید می‌شود و نتایج به شرح ذیل می‌باشند:

- بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد، بنابراین با ۹۹٪ اطمینان می‌توان اظهار نمود که با افزایش هوش هیجانی، سازگاری اجتماعی دانش آموزان بهتر می‌شود.

- بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد، یعنی با ۹۹٪ اطمینان می توان بیان کرد که با افزایش هوش هیجانی، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بهتر می شود.
- بین سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد، لذا با ۹۹٪ اطمینان می توان گفت با افزایش سازگاری اجتماعی، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان بیشتر می شود.
- جدول شماره ۳: نتایج آزمون t برای مقایسه متغیرها میان دختران و پسران

متغیر	جنسیت	تعداد	میانگین	انحراف معیار	خطای استاندارد میانگین	واریانس	T جدول	درجه آزادی	P	T محاسبه شده
تحصیلی پیشرفت	دختر	۱۸۰	۱۶/۸۷۳۵	۲/۲۵۷۳۲	۰/۱۶۸۲۴	۰/۰۹۵	۲/۳۳	۳۷۸	۰/۰۱	۲/۴۲
	پسر	۲۰۰	۱۶/۳۱۷۷	۲/۲۴۰۵۶	۰/۱۵۸۴۳	۵/۰۲۰				
هوش هیجانی	دختر	۱۸۰	۱۰۱/۴۲	۱۰/۶۶۹	۰/۷۹۶	۱۱۳/۸	۱/۹۶	۳۷۸	۰/۰۵	۲/۴۲
	پسر	۲۰۰	۱۰۴/۱۸	۱۱/۴۷۶	۰/۸۱۱	۱۳۱/۷				
سازگاری اجتماعی	دختر	۱۸۰	۶	۴/۹۶۶	۰/۳۷۰	۲۴/۶۶	۲/۵۸	۳۷۸	۰/۰۱	۵/۹۹
	پسر	۲۰۰	۱۰/۱۱	۸/۱۷۹	۰/۵۷۸	۶۶/۹۰				

- نتایج حاصل از جدول شماره (۳) بیانگر آن است که بین میانگین دختران و پسران از نظر متغیرهای پیشرفت تحصیلی، هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی تفاوت وجود دارد. به منظور بررسی این که آیا تفاوتها معنادار هستند یا خیر از آزمون t استفاده شده است و در هر سه بخش مشاهده می شود که T محاسبه شده از T جدول بزرگ تر است. بنابراین تفاوتها معنا دار می باشد و فرضیه ۴ و ۵ و ۶ تأیید می شود و می توان گفت:
- تفاوت بین پیشرفتن تحصیلی دختران و پسران معنادار است و با ۹۹٪ اطمینان می توان اظهار نمود که پیشرفت تحصیلی دخترها بیشتر از پسرها است.
- بین هوش هیجانی دانش آموزان پسر و دختر تفاوت معناداری وجود دارد و با ۹۵٪ اطمینان می توان بیان نمود که وضعیت هوش هیجانی پسرها بهتر از دخترها است.
- تفاوت بین سازگاری اجتماعی دخترها و پسرها معنادار است و با ۹۹٪ اطمینان می توان گفت که سازگاری اجتماعی دختران بیشتر از پسران است.

بحث و نتیجه گیری :

پژوهش حاضر که با هدف بررسی تأثیر هوش هیجانی بر سازگاری اجتماعی در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان انجام شد، نشان داد که بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی رابطه مثبت وجود دارد. یافته فوق با تحقیقات فردانی (۱۳۸۳)، اینگلیبرگ (۲۰۰۴) و شات و همکاران (به نقل از خسرو جاوید، ۱۳۸۱) همسویی دارد. اما با تحقیق خلعتبری (به نقل از آخوندی، ۱۳۷۶) همسو نیست. البته باید به این نکته توجه شود که خلعتبری سازه سازگاری را با سازه هوش در نظر گرفته است، نه هوش هیجانی و این طور به دست آمده بود که بین سازگاری و هوش رابطه معناداری وجود ندارد.

آنچه از تحقیقات تجربی خارج و داخل کشور بر می آید این است که سازگاری اجتماعی بدون توجه به فرد، محیط اجتماعی، ساختار گروهی، نحوه ارتباط، زمینه‌های فرهنگی و اجتماعی به معنای دقیق، قابل درک نیست و عواملی همچون محیط خانوادگی، طبقه اجتماعی، مناسبات اجتماعی، شیوه اجتماعی کردن، پیشرفت تحصیلی دانش آموزان، سطح سواد والدین، رعایت هنجارها توسط والدین و دیگران، چگونگی روابط والدین با هم و فرزندان، حمایت اجتماعی از فرد، ارضای نیاز، کیفیت رابطه معلم با شاگرد، علاقه مندی به معلم، موقعیت اجتماعی فرد در گروه، وضعیت اقتصادی، مشارکت و معاشرت اجتماعی، نحوه مدیریت در مدرسه، فضای محیط آموزشی، کیفیت برنامه‌های آموزشی، شرکت دادن دانش آموزان در تصمیم‌گیری‌های مدرسه و... هر یک در میزان سازگاری اجتماعی و هنجارپذیری دانش آموزان مؤثر شناخته شده‌اند.

یافته بعدی پژوهش بیانگر این است که بین هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد.

نتیجه حاصله با تحقیقات آماندار سوارت (به نقل از بار آن، ۱۹۹۷)، ریچاردسون و ایواز (به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲)، گانگوسی و پیترسن (۱۹۹۸) و تحقیقات زارع (به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲) و منصور (۱۳۸۲) همسو می‌باشد.

با توجه به تحقیقاتی که در مورد هوش هیجانی و پیشرفت تحصیلی انجام گرفته می‌توان به مطالب زیر اشاره کرد:

با گذشت نزدیک به صد سال از زمان استفاده از آزمون‌های شناختی، هنوز تنها ۲۰ درصد از موفقیت در کارها را می‌توان با استفاده از هوش بهر (IQ) پیش بینی کرد. (بار. آن) هوش غیرشناختی را عامل مهمی در تعیین توانمندی‌های افراد برای کسب موفقیت در زندگی (از جمله موفقیت شغلی، تحصیلی و...) تلقی می‌کند. آموزش مهارت‌های هیجانی و اجتماعی در مدرسه بسیار حائز اهمیت است و می‌تواند در دراز مدت و هم در کوتاه مدت ضامن موفقیت افراد باشد. ایلاس و همکاران (به نقل از بار آن، ۱۹۹۷) در پی انجام مطالعاتی دریافتند که مهارت‌های هیجانی می‌تواند تأثیر درازمدت بر موفقیت تحصیلی داشته باشد.

تأیید یافته سوم نیز بیانگر این است که بین سازگاری اجتماعی و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان رابطه مثبت وجود دارد. نتیجه حاصله با یافته خلعتبری (به نقل از آخوندی، ۱۳۷۶) و (توکلی، ۱۳۷۶) همسو است. یکی از تفسیرهای ناشی از این یافته را می‌توان به این صورت بیان کرد:

هر محیطی از جمله محیط‌های آموزشی دارای استرس‌های مخصوص خود می‌باشد. یکی از شرط‌های لازم برای موفقیت فرد در هر محیطی دستیابی به سازگاری و تطابق مناسب با آن محیط است. سازگاری انواع مختلفی دارد که از جمله می‌توان به سازگاری زیستی و اجتماعی اشاره کرد.

در محیط مدرسه افراد مختلفی مثل مدیر، معاون، معلمان و دانش آموزان وجود دارند که هر یک خصوصیات اجتماعی، عاطفی و اخلاق خاص خود را دارند. برای ایجاد ارتباط کارآمد با این افراد، دانش آموزان باید توانایی‌های اجتماعی خاصی داشته باشند، یا این توانایی‌ها را کسب کنند تا بتوانند خود را با محیطشان سازگار کنند. پس برای دستیابی به پیشرفت تحصیلی مناسب، لازم است فرد بتواند خود را با محیط اجتماعی خویش سازگار کند. یافته چهارم گویای این است که پیشرفت تحصیلی دانش آموزان دختر بیشتر از دانش آموزان پسر است. نتیجه حاصل از این یافته با شواهد تایلر (به نقل از غفوری، ۱۳۷۶) و پژوهش (برومندنسب، ۱۳۷۲)، (غفوری، ۱۳۷۶) و (وجدان پرست، ۱۳۷۸) همسو می‌باشد. همچنین یافته شهریار (به نقل از غفوری، ۱۳۷۶) که می‌گوید: دختران در درس اجتماعی و دروس معارف بر پسران برتری دارند، با نتیجه حاصله همسو است.

یکی از تفسیرهای ناشی از این تفاوت در پیشرفت تحصیلی را می‌توان به این صورت بیان کرد: چون در جامعه ما پسران آزادی عمل بیشتر دارند، می‌توانند بیشتر از دختران وقت خود را در خارج از خانه تلف کنند و دختران به دلیل محدودیت‌های اجتماعی اغلب در خانه به سر می‌برند و در نتیجه برای مطالعه دروس خود، بیشتر تلاش می‌کنند.

تأیید فرضیه پنجم نیز بدین معناست که بین هوش هیجانی دانش آموزان پسر و دختر تفاوت وجود دارد. نتیجه فوق با تحقیقات بار آن (۲۰۰۰) و یانگ (۲۰۰۳) و زارع (به نقل از دهشیری، ۱۳۸۲) همسو نیست.

اما با نتیجه تحقیق منصور (۱۳۸۰)، خسرو جاوید (۱۳۸۱) و دهشیری (۱۳۸۲) همسو است. البته لازم به ذکر است که جاوید و دهشیری تفاوت را به نفع دختران اعلام کرده اند. اما نتیجه پژوهش حاضر تفاوت را به نفع پسران گزارش می‌نماید.

احتمالاً تفاوت در نتیجه‌ها می‌تواند به این دلیل باشد که نمونه‌های پژوهش در هر کدام از تحقیقات فوق با یکدیگر متفاوت بوده، بنابراین می‌تواند ادعا کرد که در نمونه بررسی شده توسط محققان هوش هیجانی تحت تأثیر جنسیت بوده است.

آخرین یافته پژوهش حاکی از این است که بین سازگاری اجتماعی دانش آموزان پسر و دختر تفاوت وجود دارد. این یافته با نتایج تحقیق آخوندی؛ قدیری، (۱۳۷۸) همسو نیست، اما با نتایج پژوهش سپهر، (۱۳۸۰)؛

نقشبندی، (۱۳۷۸)؛ توکلی، (۱۳۷۶) همخوانی دارد. البته یافته‌های سپهر حاکی از سازگاری بیشتر پسران است، اما یافته تحقیق حاضر بیانگر سازگاری بهتر دختران می‌باشد.

پیشنهادها:

- ۱- به سایر پژوهشگران علاقمند پیشنهاد می‌شود از ابزارهای دیگر همچون مصاحبه و مشاهده و یا پرسشنامه‌های دیگر همانند پرسشنامه هوش هیجانی بار آن و یا شات برای اندازه گیری و بررسی متغیرها استفاده کنند. همچنین پژوهش را در سطوح تحصیلی مختلف و سایر استان‌ها نیز انجام دهند.
- ۲- با توجه به این که سازگاری اجتماعی با پیشرفت تحصیلی رابطه مثبت دارد، معلمان و والدین اقدامات لازم را جهت شناسایی و اصلاح رفتارهای ناسازگارانه دانش آموزان انجام دهند.

فهرست منابع:

- آخوندی، احمد؛ (۱۳۷۶). بررسی رابطه حمایت اجتماعی ادراک شده با سازگاری اجتماعی دانش آموزان شهر تهران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تربیت مدرس.
- اسدی، جوانشیر؛ (۱۳۸۲). بررسی رابطه هوش هیجانی، فرسودگی شغلی و سلامت روان کارکنان ایران خودرو، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- برومند نسب، مسعود و همکاران؛ (۱۳۷۲). بررسی رابطه جایگاه مهارت و عملکرد تحصیلی دانش آموزان پایه سوم راهنمایی شهر دزفول، مجله تربیتی و روان شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز.
- توکلی، محمد باقر؛ (۱۳۷۶). بررسی رابطه استقلال مادران بر سازگاری اجتماعی عملکرد تحصیلی فرزندان آنان در مقطع ابتدایی شهرستان سنندج، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه علامه طباطبائی.
- تمنایی فر محمد رضا، صدیقی ارفعی فریبرز، سلامی محمد ابادی فاطمه. (۱۳۸۹) رابطه هوش هیجانی، خودپنداره و عزت نفس با پیشرفت تحصیلی. فصل نامه علمی - ترویجی راهبردهای آموزش، ۳ (۳): ۱۲۱-۱۲۶
- خسرو جاوید، مهناز؛ (۱۳۸۱). بررسی اعتبار و روایی سازه مقیاس هوش هیجانی شات در نوجوانان، پایان نامه کارشناسی ارشد دانشگاه تربیت مدرس.
- دهشیری، غلامرضا؛ (۱۳۸۲). هنجاریابی پرسشنامه بهره هیجانی بار آن، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- سپهر، سپیده؛ (۱۳۸۰). بررسی رابطه بین خلاقیت و سازگاری در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد واحد علوم و تحقیقات.
- سیاروچی، ژوزف، فوگارس، ژوزف و جان مایر؛ (۱۳۸۳). هوش عاطفی در زندگی روزمره (ترجمه اصغر نوری امام زاده‌ای و حبیب الله نصیری)، اصفهان، نشر نوشته، چاپ اول.

- غفوری، مسعود؛ (۱۳۷۶). بررسی رابطه بین انگیزش پیشرفت، منبع کنترل، خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش آموزان سال سوم دبیرستان های نظام جدید متوسطه شهر تبریز. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- فرقدانی، آزاد؛ (۱۳۸۳). بررسی رابطه بین هوش هیجانی و سازگاری اجتماعی دانشجویان دختر دوره کارشناسی دانشکده روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه علامه طباطبائی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- قدیری، سلمان؛ (۱۳۷۸). عوامل مؤثر بر میزان سازگاری اجتماعی دانش آموزان مدارس شبانه روزی مقطع راهنمایی در شهر هشتچین خلخال. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- منصوری، بهزاد؛ (۱۳۸۰). هنجاریابی پرسشنامه هوش هیجانی سیبریاشرینگ در بین دانشجویان کارشناسی ارشد، دانشگاه علامه طباطبائی.
- نقدی دورباطی، فرشته؛ (۱۳۸۰). بررسی رابطه اشتغال مادر و سازگاری اجتماعی کودکان، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تهران.
- نقشبندی، سیامک؛ (۱۳۷۸). هنجاریابی آزمون سازگاری بل و سبستین بر روی دانشجویان مستقر در شهر تهران. رساله دکتری رشته روانشناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم تحقیقات.
- وجدان پرست، حسین؛ (۱۳۷۸). بررسی رابطه عزت نفس و پیشرفت تحصیلی دانشجویان علوم پایه و علوم انسانی مراکز تربیت معلم، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه تبریز.
- یوسفی، فریده؛ (۱۳۷۷). هنجاریابی مقیاس راتر به منظور بررسی مشکلات رفتاری و عاطفی دانش آموزان دختر و پسر مدارس ابتدایی شیراز. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز. پیاپی ۲۵ و ۲۶.

- Bar-on,R.(1997).The Emotional Quotient Inventory (E Q Q: Technical manual. Toronto, Canada Multi- Health systems.Inc
- Bar-on,R.(2000).Emotional and social intelligence: Insights from the Emotional Quotient Inventory (EQ-i).In R.Bar-on &J.D.A.parker (Eds) Handbook of emotional Intelligence.Sanfrancisco Jossey-Bass.
- Cangelosi,B,R. & Peterson,M.L(1998) peer Teachnig assertive communication stragies for the work place.
- Engelberg.E.(2004).personality and indivual Difference.vol.37-Issue3.
- Oxford advanced learner Dictionary (1980).
- Salovey,P. & Mayer, J.D.(1990).Emotional intelligence.Imagination,cognition, and personality,9,185-211.
- Solovey, P.Mayer, J.D.(1997).What is Emotional Intelligence? In peter salover and David 3.Sluyter (Eds),Emotional development and Emotional Intelligence : Educationa

implications Basic books.

-Stal R.G.D. & Hotome (1981).Principle and procedures of Statistics, MC graw Hill.p.
560.

-Yong, L.(2003).The yang Eg Inventory: Norms and Technical Maunal.

